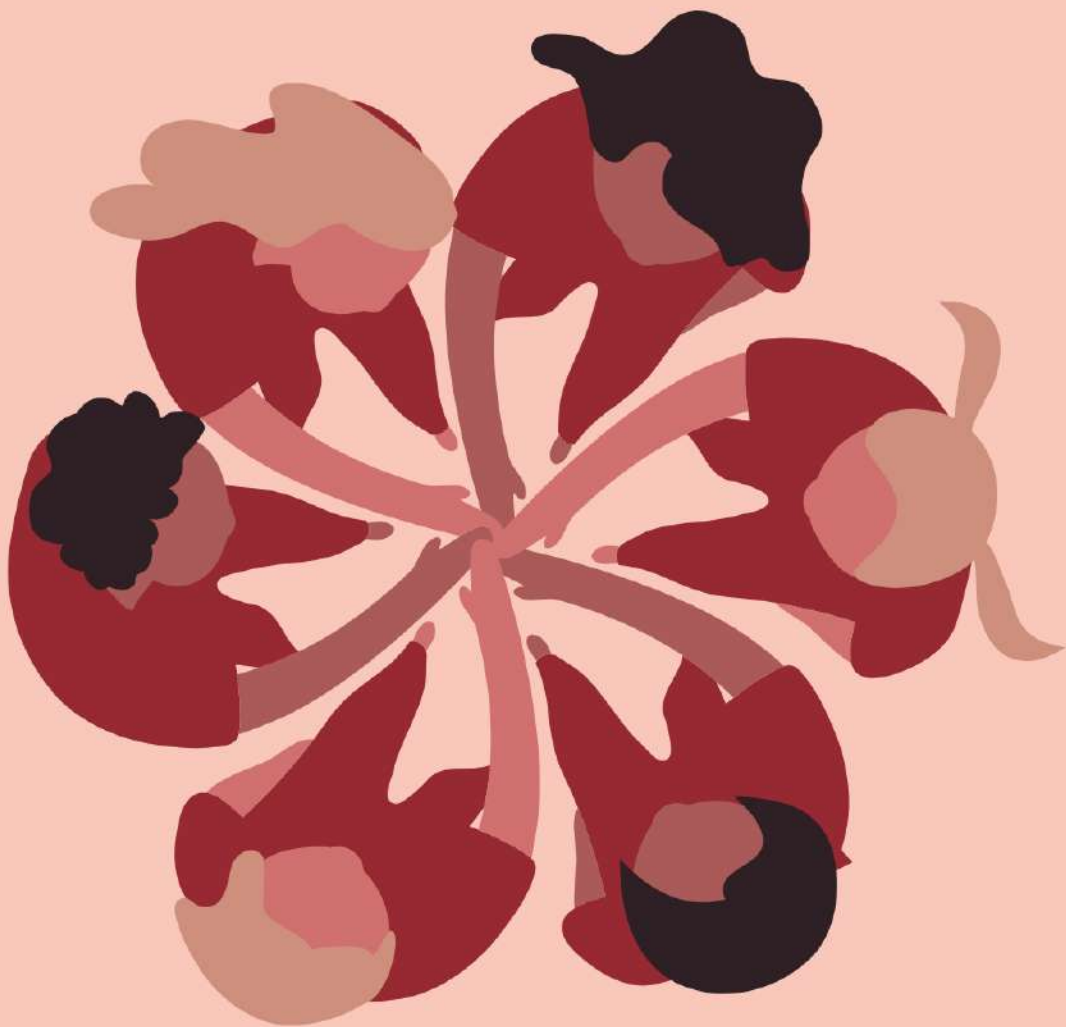

DEMOKRATISK DANNING

pedagogiske opplegg i folkehøgskolen nr. 1

Ytringsfrihet og deltakelse

Demokratisk danning - valg 2023

Folkehøgskolen skal være en samfunnsaktør og bidra til demokratiske prosesser og demokratisk deltagelse. Dette er en del av skoleslagets sentrale samfunnsoppdrag. De dannelsesprosesser som skolene og pedagogikken inviterer til, har som målsetting å myndiggjøre og skape bevisste, kunnskapsrike samfunnsdeltakere. Dette var utgangspunktet for Grundtvigs skoleideer, og i møte med nye generasjoner er dette alltid en tilbakevendende oppgave.

Mandag 11. september 2023 har vi igjen anledning til å delta i et demokratisk valg. Dette året er det kommune- og fylkestingsvalg som er på timeplanen.

FHF og NKF ønsker å stimulere skolene og elevene til å ha et aktivt forhold til valget. Vi har i dette heftet samlet pedagogiske opplegg fra skolene som har blitt brukt ved tidligere anledninger. Disse kan bidra til å aktivisere elevene i forkant av valget, til å formidle kunnskap og ikke minst bli synlige i sitt nærmiljø ved å samarbeide med lokale politikere. Vi håper at dette også skal bidra til at flere benytter seg av muligheten til å forhåndsstemme og dermed ta stilling og ha et aktivt forhold til det demokratiet de er en del av.

Lykke til og godt valg!

Med vennlig hilsen,

Espen B. Kristoffersen
Rådgiver for pedagogisk utvikling, FHF

Marie Wiland
Rådgiver for skoleutvikling, NKF

Katinka Grane
Rådgiver, FHSR

Einar Opsvik
Styreleder, FHF

Innhold

- Valg og demokrati – politikerdebatt** s. 1-2
Elevene lærer om valgordningen i Norge gjennom politisk rollespill og ekte politikerdebatt.
- Demokratisk speed-dating m/ tilhørende matrise** s. 3-5
Elevene skal gjennom en praktisk speed-dating-øvelse bli bevisste den demokratiske danningen de skal gjennom på folkehøgskole.
- M-dager** s. 6
Elevene skal lære å kjenne seg selv og verden gjennom samtaler.
- Regional elevrådssamling** s. 7-9
Elevrådene i en region samles og får anledning til erfaringsutveksling.
- Valgkampmodell for elevrådsvalg** s. 10
Elevene får trening i å være en demokratisk borger i det virkelige liv gjennom en virkelighetsnær valgordning for elevråd.
- Samtalekort – veien til de nødvendige samtalene** s. 11
Elevene får trygge rammer for å starte konstruktive og lærerike samtaler om holdninger, samfunn, likestilling og samhold.
- Hele folkehøgskolen snakker** s. 12-13
Elevene blir bevisstgjort hvordan vi snakker sammen, og øves i å lytte og ha dialog, samt å tåle ulike meninger og holdninger.

Valg og demokrati – politikerdebatt

Målgruppe: Hele skolen | Tid: 4 timer

Dette opplegget legger til rette for at elevene kan lære mer om valgordningen i Norge, både ved stortingsvalg og kommunevalg. Opplegget kan øke deltakelsen ved valg, og stimulerer til refleksjon, engasjement og samtaler om politiske spørsmål på skolen. Det legges opp til at deltakerne kan lære mer om demokratiet, valg, politikk og ulike politiske saker som oppleves viktig. Det er også et mål å lære mer om politiske partier og hva de står for.

Utstysbehov

Gymsal eller anna eigna rom med plass til elever og panel med politikarar. Førebu gruppeinndeling med lapper etc.

Forberedelser før gjennomføring

Før sommarferien

- Kontakte politiske parti lokalt og invitere til paneldebatt på skulen
- Sikre ressursar i årsplan og arbeidsplan for komande skuleår

Forarbeidsveke

- Sikre at det er med på årsplanen og at ressursar er på plass
- Planlegging i samarbeid med resten av personalet
- Involvere andre tilsette, til dømes (t.d.) kjøkkenet
- Halde varm kontakten med lokale parti, sikre deltaking

Veka før

- Førebu alt praktisk, lokalet, kjøkkenet mat,
- Førebu elevane på kva som skal skje
- Gjere klar nummerlappar til elevar og bord til gruppefordeling
- Invitere lokalavisa, orientere om seminaret og tidspunkta.

Gjennomføring

(På selve dagen)

Første bolk: (ca 1 time):

- Alle møter til fastsett tid, opprop. Ta imot repr. frå lokalavisa.
- Alle får ein lapp med eit nummer i døra, som svarer til eitt bord ein skal sitte ved. 6 – 10 elevar pr. bord.
- Innleiing om seminaret og metoden: I – G – P (individuellt, gruppe, plenum)
- Problemstilling til elevane: «Kva politiske saker er viktig for deg?»
- Individuellt arbeid, ca. 5 minutt. Noter dine tankar, idear og refleksjonar på ein lapp eller på telefonen.
- Gruppe arbeid: Legg fram dine idear for gruppa. Ca. 10 – 15 minutt. Alle presenterer sine tankar om kva som engasjerer.
- I plenum: Alle grupper presenterer 2 – 4 punkt i plenum.
 - Oppsummere essensen av innspel frå gruppene til ca. 10 viktige saker. Dette blir skrive inn på kullet si facebookgruppe.

Pause ca. 10. min.

Gjennomføring forts.

Andre bolk (ca 1 time):

- Kwart bord/gruppe får utdelt «sitt eige» politiske parti. Gruppene blir spreidde på skulen til ulike rom, og skal finne ut kva dei ulike partia står for, og kva standpunkt dei vil ta i dei sakene som er lagt ut på facebookgruppa. Problemstilling: Kva meiner «vårt parti» om desse sakene. Informasjon finnast på web.
- Alle gruppene skal velje ein partileiar og ein partisekretær. Leiaren er talsmann og sekretæren noterer.
- Gruppa skal førebu spørsmål til politikarane som møter dei etter neste pause.
- Lærarar sirkulerer på gruppene og gir veiledning.

Pause med kanelbollar/ev. lunsj etc. ca. 30 min.

Tredje bolk: Paneldebatt med lokale politikarar (Ca. 1 – 1,5 time)

- Ordstyrar som organiserer og leier debatten. Ordstyrerrollen må planlegges og forberedes.
- Politikarane får først ca. 2-5 min til å presentere sine kjernesaker
- Spørsmål frå alle gruppene – debatt.

Etterarbeid

- Oppsummering med elevar; oppleving, læring, forbedringspotensiale.
- Takk til lokal politikarar som var med, - sende mail.

Erfaringer og tips

Elevene kan trenge litt tid før de går i gang. De bør ha vært på skolen en periode slik at de er trygge på hverandre. Viktig å ta opp hvilket debattklima dere ønsker og at målet er at flest mulig opplever at de har representasjon.

Kontakte politikarar i god tid, og halde saka varm.

Ta kontakt med lokalpresse. Det er lærerikt og gøy!

Skriv ned dine erfaringer, og spre det til andre!

Med tanke på at det er valg annen hvert år bør opplegget kjøres hvert år. De årene det er valg, kjør det tidlig på høsten. De årene det er valg kommende høst, kjør det sent på våren, slik at opplegget alltid er i nærmeste nærhet av et valg.

Valgvake på selve valgdagen i fellesskap med valget på storskjerm – og pizza og popcorn på bordet!

Før debattdagen kan man gjennomføre et seminar om demokratier, valgsystemet i Norge og hvorfor det er viktig å engasjere seg i politikken. Det kan for eksempel en lokalpolitiker gjøre.

Demokratisk speed-dating m/ tilhørende demokratisk dannelsesmatrise

Målgruppe: Hele skolen | Tid: 1,5 time

Dette opplegget legger til rette for at elevene kan bli bevisste den demokratiske danningen de skal igjennom i løpet av sitt folkehøgskoleår gjennom en praktisk oppgave. Dette opplegget forstår demokratisk danning som hvordan demokrati forstås og leves i skolen og i undervisningssammenheng. Det er ikke en oppgave eller noe man gjør en dag og ikke en annen, men det er noe som påvirker måten vi forholder oss til andre mennesker og omverdenen generelt på. Det innebærer blant annet å øve opp evnen til å tenke kritisk, lære å håndtere meningsbrytning og respektere uenighet. Speed-dating-spørsmålene tar utgangspunkt i den Demokratisk Dannelsesmatrisen som er vedlagt.

Utstørsbehov

Speed-dating-spørsmålene tar utgangspunkt i den Demokratisk Dannelsesmatrisen som vi har laget. Ett spørsmål per kategori under titlene "Individuelt" og "Små fellesskap".

Forberedelser før gjennomføring

Dette er en praktisk oppgave som forhåpentligvis kan være med i den demokratiske dannelsesprosessen som skjer i elevene i løpet av et år på folkehøgskole. «Demokratisk danning» er et stort begrep som vi kan bruke lang tid på å virkelig forstå. Vi har derfor brutt det ned i mindre temaer som dere skal få jobbe litt med. Noen stikkord er respekt, fellesskap, empati, konflikthåndtering, engasjement, inkludering og åpenhet.

Den demokratiske speed-datingen har blitt gjort med forskjellige gruppestørrelser (20-120), men det er nok lurt med minimum 20 slik at man får prate med mange forskjellige.

Oversikt:

Elevene setter seg på stoler i to ringer som vender mot hverandre slik at alle har én å prate med.

Som introduksjon viser vi den Demokratiske Dannelsesmatrisen på projektor og snakker litt om at demokratisk danning har mange forskjellige aspekter som vi jobber aktivt med i folkehøgskolen. Hvert spørsmål i speed-datingen representerer én kategori i matrisen.

Så leser vi introduksjonen som er skrevet i oppleggs beskrivelsen.

Når vi leder aktiviteten, introduserer vi spørsmålene og sier hvor lang tid man har sammen eller hver for seg. Det står beskrevet på hvert spørsmål. Så tar man tiden og sier høyt og klart i fra når tiden er ute eller når man skal bytte hvem som prater.

Til slutt kan man gjerne få noen kommentarer eller tanker fra elevene om hvordan opplevelsen var eller om de tenker annerledes på temaet demokratisk danning.

Gjennomføring

Oppgave 1. Det finnes en million kroner til overs i budsjettet: Skal den gå til full skolegang for 15 kvinner i Afrika, eller til kreftbehandling av naboen din? 1,5 min på hver person

Oppgave 2. Fortell noe om deg selv som du tror personen overfor deg ikke vet. 1,5 min per pers.

Oppgave 3. Du er ute og kjører bil og havner i en situasjon hvor du må ta et vanskelig valg: Kjører du rett frem, dør du. Kjører du til høyre, treffer du en gravid dame med barnevogn. Kjører du til venstre, treffer du din bestefar og hans to gode venner. Noen kommer til å dø uansett. Hva hadde du gjort, og hvorfor? 2 min på hver person

Oppgave 4. Ordene er sjalu, redd og flau + glad, nervøs, lettet. 2 min på hver person.

Vi mennesker kjenner på mange ulike følelser. Noen ganger er det lett å forstå hva vi føler og forstå hvorfor vi føler det som vi gjør, andre ganger kan vi være sint eller lei oss uten å helt forstå hvorfor. Følelser kan oppleves helt fysisk i kroppen. Når jeg er stressa slår hjertet fortere, jeg svetter ofte mer enn vanlig, skuldrene mine heises opp til ørene og jeg kan få vondt i nakken. Dette er bare noen eksempler på hvordan en følelse kan kjennes fysisk i kroppen.

Den som sitter i den ytterste ringen, har en post it-lapp under stolen sin. (Eventuelt vis ordene med projektor mens den i innerste ringen holder for øynene). Der står det tre ulike følelser. Ikke fortell den andre hva som står på lappen, men forklar hvordan den følelsen kjennes i kroppen. Hva skjer fysisk i kroppen når du har den følelsen? La den andre gjette hvilken følelse som står på lappen. Det viktige her er altså å kun beskrive den fysiske opplevelsen i kroppen din - ikke finne synonymer eller forklare hva som kunne ha forårsaket en slik følelse.

Oppgave 5. Hvem syns du deltar minst i det norske samfunnet, og hvorfor? 1,5 min på hver person.

Oppgave 6. Fortell om noe som du virkelig brenner for. 2 min. på hver person.

Oppgave 7. Hvordan hadde du ønsket å bli mottatt hvis du kom til Norge som arbeidsinnvandrere? 1,5 min. på hver person.

Oppgave 8: Se hverandre inn i øynene. Du skal nå se rett frem og inn i øynene til den ovenfor deg, i 4 minutter. Ikke si noen ting, ikke lage noen fjes eller noen lyder. Bare se.

Oppgave 9: Konflikthåndtering rollespill.

Nå skal dere få øve dere på å løse konflikter uten å krangle. Jeg skal gi dere tre enkle setningsstartere som ofte kan være gode å bruke når man skal snakke om vanskelige ting og ta opp en konflikt.

Case: (den som sitter i den ytterste ringen er Anna) På etasjen din har det blitt en opphetet krangel mellom deg og Anna. Anna sier du **aldri** rydder opp etter deg, at du slenger søppel rundt og oppfører deg som du har hele elevstua for deg selv. Du føler det er skikkelig urettferdig at du får all skylda for det er faktisk ikke **alltid** deg, og du har til og med skjerp deg skikkelig i det siste. Forrige uke, og uka før det tok du til og med mye oppvask som ikke var din egen. Du blir sint fordi du føler du får skylda for noe som ikke er din feil. Anna er elevrådsrepresentant og truer med å ta dette opp med lærerne. Du er ordentlig irritert og skikkelig lei av at Anna og gjengen hennes alltid skal lage en så stor greie ut av alt.

Det siste som ble sagt i krangelen var:

Anna: "Jeg orker ikke mer av dette rotet ditt! Du klarer tydeligvis ikke å vaske opp du! Det står alltid oppvask igjen etter deg over alt! Du kan ikke være her i stua om du ikke rydder etter deg. Om du ikke skjerp deg så må jeg ta det opp med internatlederen."

Her hopper dere inn i samtalen (og den som sitter i den innerste ringen er *du* og den som sitter i den ytterste ringen er *Anna*). Bruk disse tre setningsstartere:

- "Det jeg hører du sier er.."
- "Da føler jeg at/meg.."
- "Det får meg til å tenke..."

Gjennomføring forts.

Oppgave 10: var det bedre eller verre før i tiden?

"Dine oldeforeldre levde kanskje under 2. verdenskrig. Dine besteforeldre kanskje under den kalde krigen (med atombombetrussel og Tsjernobyl). Lever vi i dag gjennom vanskeligere og mer urolige tider enn de gjorde?". 1,5 min på hver person.

Avslutning:

"Nå har vi gjort mye som har med demokratisk dannelse å gjøre. Vi har prøvd å sette historie og nyheter i sammenheng, vi har jobbet med konfliktløsning, empati, forskjellige perspektiver, etikk, respekt, kommunikasjon av følelser, engasjement osv. Sitt i to minutter å tenk på hva du mener er en god medborger? Og tror du det vi har gjort i dag kan være med på å skape bedre medborgere?"

Demokratisk Danningsmatrise

DEMOKRATISK DANNINGSMATRISSE

: POLITISK DANNING : MEDBORGERSKAP : FELLESSKAP : DEMOKRATISKE PROSESSER :

	INDIVIDUELT	SMÅ FELLESSKAP GRUPPER, KLASSER	STORE FELLESSKAP SKOLE, SAMFUNN, SYSTEMER
 KOBLINGER	<ul style="list-style-type: none"> • NYHETER • HISTORIE • SETTE TING I SAMMENHENG 	<ul style="list-style-type: none"> • EMPATI FOR "DEN ANDRE" • FELLES REFERANSERAMMER • SKAPE POSITIVE FELLESSKAP 	<ul style="list-style-type: none"> • SKOLEN SOM EN MINI POLITISK-/SAMFUNNSENHET • SAMARBEID MED ANDRE SKOLER/INSTITUSJONER
 FRIKSJON	<ul style="list-style-type: none"> • VALG (I LIVET / POLITISKE) • STÅ FOR EGNE MENINGER • KILDEKRITIKK 	<ul style="list-style-type: none"> • KONFLIKTLØSNING • STÅ TIL ANSVAR 	<ul style="list-style-type: none"> • PROSEDYRER FOR KLAGER / VARSLING / KONFLIKTHÅNDTERING
 UTVIKLING	<ul style="list-style-type: none"> • LIVSMESTRING • FORSTÅ / KOMMUNISERE EGNE FØLELSER / VERDIER • MORALSK / ETISK DANNELSE 	<ul style="list-style-type: none"> • LESE ANDRES FØLELSER • OPPRETT HOLDE GODE RELASJONER 	<ul style="list-style-type: none"> • FORA OG RESSURSER TIL EVALUERING / FORBEDRING / PROFESJONS UTVIKLING
 INKLUDERING	<ul style="list-style-type: none"> • UTVIDE HORIZONTEN • PERSPEKTIVRIKHET 	<ul style="list-style-type: none"> • GODE DISKUSJONER / SAMTALER • RESPEKTERE ANDRES MENINGER • MANGFOLD AV STEMME 	<ul style="list-style-type: none"> • ORGANISASJONSSTRUKTUR • MEDBESTEMMELSE • TILRETTELEGGE FOR MANGFOLD
 ENGASJEMENT	<ul style="list-style-type: none"> • BRENNE FOR EN SAK • MOTIVERE SEG SELV 	<ul style="list-style-type: none"> • INSPIRERE TIL DELTAGELSE / ENGASJEMENT • DUGNAD 	<ul style="list-style-type: none"> • KULTUR FOR ENDRINGSVILLIGHET • SAMFUNNSDELTAELSE

M-dager

Målgruppe: Hele skolen | Tid: 3 dager – 15 timer

Dette opplegget legger til rette for at elevene kan lære å kjenne seg selv og verden.

Utstysbehov

Fellessal

Forberedelser før gjennomføring

Innhenting av spørsmål, samtaletema, problemstillinger fra elever og lærere

Gjennomføring

Det innledes om ett eller flere tema, så kjører vi samtalebord eller andre former for samtale.

Erfaringer og tips

Man må finne tema som ikke i så stor grad baserer seg på faktakunnskap, men som man kan ha en tanke om/mening om/holdning til fordi man er menneske. Heller enn å diskutere for eller imot vindmøller på Fosen, kan vi koke det ned til: "hva slags behov har vi mennesker?"

Opplegget er temmelig åpent og blir forskjellig fra år til år. Det formes av hva som er aktuelt i verden og i elevflokket. Man kan for eksempel snakke om konspirasjonsteori og hvordan fenomenet påvirker.

Regional elevrådssamling

Målgruppe: Elevråd | Tid: 2 dager

Dette opplegget viser hvordan det er mulig å styrke elevrådene gjennom å gi dem anledning til å møtes for å diskutere valg av elevråd, hvordan vi sikrer at elevrådene arbeider på en demokratisk måte og hvilke saker det er elevrådene på folkehøgskolene skal jobbe med.

Utstysbehov

Fargeblyanter og hvite ark (A4). Minimum 6 ark per skole. Teip. Eventuelt PowerPoint om dere vil ha oppgavene skriftlig. Flipover.

Forberedelser før gjennomføring

Skolene i området må bli enige om en dato hvor elevrådene samles.

Dette opplegget krever ikke dyptgående demokrati-forståelse, men mer klasseledelse. Det er lagt inn flere kreative elementer for å ivareta variasjon, samt at elevene produserer noe konkret å ta med seg. Så dette er ikke noe foredrag, men en workshop med tre ulike deler.

Gjennomføring

Presentasjon av dagens tema: Hvordan kan elevråd gjøres mer demokratisk?

Utgangspunktet er at skolen ses på som en liten stat som vi vil skal være demokratisk. Vi skal derfor snakke om hva demokrati kan være for noe i folkehøgskole-sammenheng.

Det er mange måter å se på demokrati. En måte er å dele det opp i tre deler (David Easton, 1965):

1. Valget (input). Makt fra folket delegeres videre til representanter gjennom valget.
2. Interne prosesser i det valgte organet (throughout). Det valgte organet må følge demokratiske spilleregler og være tilgjengelig for folket også etter valget.
3. Effekt og makt (output). Det valgte organet må faktisk ha reell makt over saksfeltet sitt. Easton mener at alle disse tre delene må være demokratiske for at samfunnet skal være demokratisk. Vi skal bruke disse tre områdene som en struktur for dagen. Vi skal dermed snakke om valget til elevråd, elevrådssaker, og makt og muligheter til elevrådet.

Del 1: Valget til elevråd

Mål: Å utforske hva demokrati kan bety i valgsammenheng på en folkehøgskole

Be elevene rekke opp hånden om de mener at: «elevrådsvalget på din skole er demokratisk»

Oppfølgings spørsmål (inviter til kommentarer fra begge grupperinger):

- Hvordan vet du at det er demokratisk?
- Hva gjør at et elevrådsvalg ikke er demokratisk?

Oppgave:

I skolegrupper: jobb med Frayer-skjemaet (se vedlegg 1). Print ut skjema, eller elevene lager selv med fargeblyanter.

Frayer med «Demokratiske elevrådsvalg»: Definisjon, kjennetegn, eksempler, ikke-eksempler.

Pause

Gjennomføring forts.

Del 2: Elevrådssaker

Kort oppgave:

Nå skal vi tenke tilbake til barneskole, ungdomsskole og VGS. Hva var typiske elevrådssaker da?

-Inviter til eksempler i plenum.

Lengre oppgave:

Nå er dere jo folkehøgskoleelever (studenter?). Dere er myndige og unge voksne. Så da tenker jeg at oppgavene må stå i stil til nivået deres. Vi skal finne ut hva riktig saksnivå er. Men dere kjenner deres skoler best, så dere må være med på dette. Man kan tenke seg to måter å høyne nivået på saker: omfang og kompleksitet.

Avklarings spørsmål i plenum: Hva tenker dere kan være en elevrådssak som øker omfanget? Hva kan være en sak som øker kompleksiteten?

1. Lag en liste over alle mulige saker som elevråd på folkehøgskoler kan jobbe med.
2. Ranger sakene fra 1 og oppover (for eksempel ved å sette ett tall ved siden av saken). Sak nummer 1 mener dere er mest riktig nivå for dere.

Disse listene er viktig å ta vare på. Det utgjør reelt sett en prioritert arbeidsliste. Ikke kast dem!

Del 3: Effekt og makt

Fra del 1 og del 2 har vi snakket om både demokrati, valg og saker. Nå skal vi over til hva som skal til for å få dette til. For å få dette til skal vi tegne et elevråds-tre. Dette treet har 3 deler: røttene, stammen og trekronen. Vi skal derfor bruke tre ark.

1. Oppgave 1: Skolegruppen deres tegner de tre delene på tre forskjellige ark (et ark med røtter, etter med stamme og ett med trekronen).
2. Oppgave 2: Skolegruppen fordeler seg mellom de tre arkene. Noen skal jobbe med røttene, noen skal jobbe med stammen og noen skal jobbe med trekronen. Etter at dere har jobbet med den delen en stund skal dere sende videre deres tre-del, slik at alle skal jobbe med alle delene.

Til røttene: Hva gir næring til et godt elevråd på min skole?

Til stammen: Hva begrenser et godt elevråd på min skole?

Til trekronen: Hvordan ser et godt elevråd ut på min skole?

Fest sammen elevråds-treet med teip. Inviter noen grupper til å fortelle om sitt tre.

Oppfølgingsspørsmål:

- Hva skal til for å redusere begrensningene?
- Hva skal til for å få til dette elevrådet på din skole?
- Hvordan kan elevrådet inkludere flere elever på skolen inn i elevrådsarbeidet?

Avrundning og avslutning

Tenk selv: Hva føler du at du har fått ut av å være med på dette opplegget om elevråd?

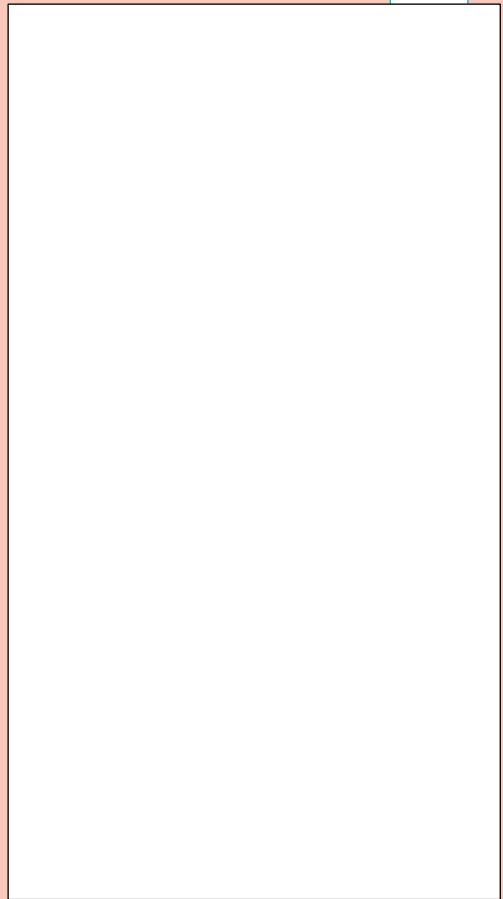
Gi muligheten til å samle innspill fra deltakerne.

Erfaringer og tips

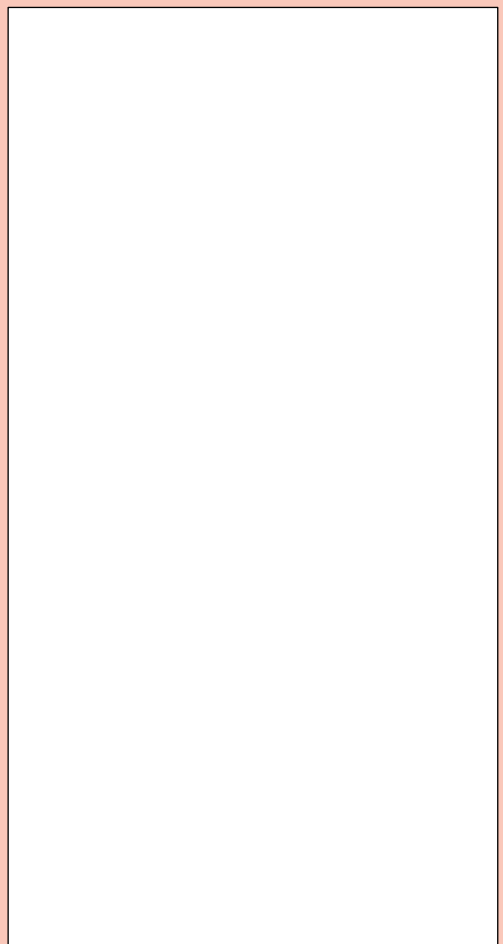
Dette opplegget har blitt forsøkt på både en og to dager. Erfaringen tilsier at to dager fungerer absolutt best. På dag 1 lar man elevrådet på vertsskolen lage et opplegg som gjerne er litt sosialt. Dag 2 har man kjørt opplegget over.

VEDLEGG TIL REGIONAL ELEVRÅDSSAMLING

Forklaring

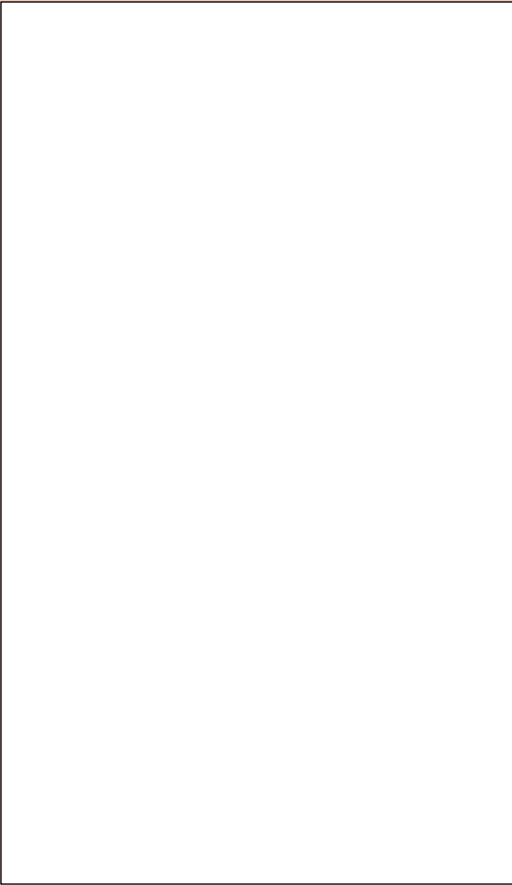

Kjennetegn

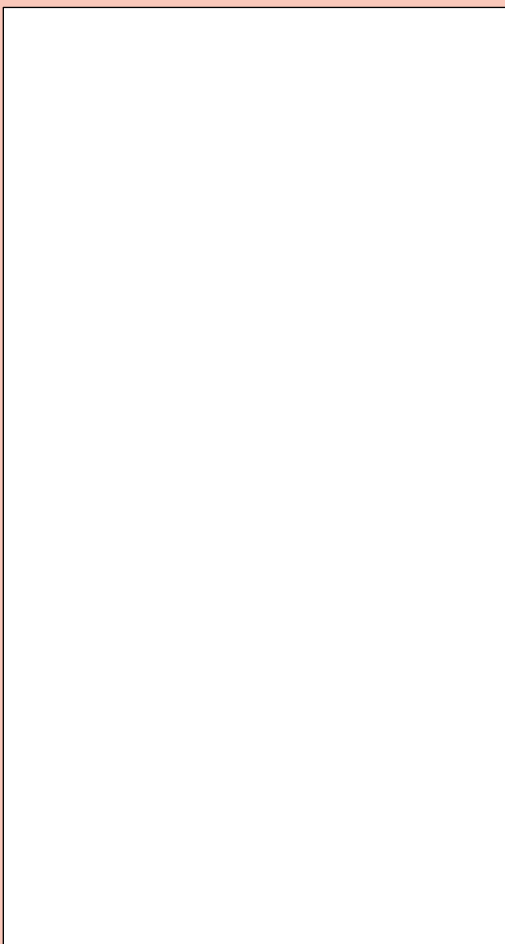

**Demokratiske
elevrådvalg**

Eksempel

Ikke-eksempel

Valgkampmodell for valg av elevråd

Målgruppe: Hele skolen | Tid: 2-4 timer + partidebatter og valgdag

Dette opplegget gir elevene trening i å være en demokratisk borger i det virkelige liv.

Utstysbehov

Utstyr til å lage valgkampmateriell, klasserom til presentasjon og debatter, stemmesedler og innredet stemmelokaler.

Forberedelser før gjennomføring

Elevene bør få beskjed om ordningen ved skolestart slik at de er litt forberedt når utfordringen om å danne partier kommer litt senere i skoleåret når de har blitt bedt kjent. Valget kan gjennomføres rundt høstferien, etter jul eller når det passer best for skolen. Ringerike hadde før valg etter jul, men anbefaler nå valg i høstsemesteret. Før elevrådsvalget etter denne modellen er gjennomført, er det lurt å ha et midlertidig elevråd bestående av representanter fra klassen.

Gjennomføring

1. Presentere ideen kort tidlig i skoleåret, gjerne første skoleuke.
2. Lage et opplegg hvor ideen presenteres, gjerne knyttet til aktuelle tema som demokrati, valg, ytringsfrihet etc.
3. Lage en tidsplan for perioden fra presentasjon, nok tid til at elevene kan danne partier og lage partiprogram, valgkampmateriell etc, sette av tid til partilederdebutt og valgdag.
4. Nytt elevråd blir konstituert. Elevrådet skal lage et budsjett som en del av partiprogrammet. Her må det komme tydelig frem hvordan de ønsker å disponere midlene. Potten bør minimum være 20 000 kr.
5. Oppfølging av nytt elevråd.

Erfaringer og tips

Skolen må være forberedt på at det kan ta litt tid før elevene griper ideen og begynner å danne partier. Ringerike setter for eksempel av en pott med penger som elevrådet får til fri disposisjon. Dette motiverer elevene i utarbeidelse av partiprogram og valgkamp. Denne måten å arbeide på kan være uvant for det nye elevrådet og det er viktig at de får hjelp til struktur og gjennomføring etter at de er konstituert. Dersom valget medfører at noen klasser eller korridorer ikke er representert kan det være lurt med noen utjevningsmandater for å sikre representativitet.

Se også artikkel om dette i STEG 2 2023 og Magasinet Folkehøgskolen 2 2023

Samtalekort – veien til de nødvendige samtalene

Målgruppe: Alle – fra hele skolen til internatavdeling | Tid: 15-90 minutter

Dette opplegget kan skape trygge rammer for konstruktive og lærerike samtaler om holdninger, samfunn, likestilling og mangfold.

Utstysbehov

Samtalekort

Forberedelser før gjennomføring

Pass på at du benytter riktige samtalekort for den aktuelle gjengen.

Gjennomføring

Når vi skal snakke om store og kanskje vanskelige temaer kan samtalekort være veien å gå. Samtalekort kan gjøre det lettere å snakke sammen uavhengig av bakgrunn, erfaringer, stilling og geografi. Samtalekort kan brukes i både store og små grupper. Flere har gode erfaringer med samtalekort i elevsamtale settinger. Rett og slett for å få eleven i tale. Samtalekort er ofte utviklet for å senke terskelen for å ytre egne meninger, diskutere, lære av hverandre på en mindre "skremmende" måte – og gi alle sjansen til å komme til med sine erfaringer og standpunkt. Samtalekort kan fungere som springbrett for gode, spennende og berikende samtaler. Å få alle på banen er et hovedmål.

Erfaringer og tips

I arbeidet med internatet kan samtalekort også fungere utmerket. Du kan også lage egne samtalekort. Det er både morsomt og lærerikt.

Du finner ferdig utviklede samtalekort flere steder. Vi har gode erfaringer med "Fuelbox" og "Er du woke". Besøk www.fuelbox.no og www.erduwoke.dk for mer informasjon. Vi har også samtalekort til salgs på Folkehøgskolekontoret.

Hele folkehøgskolen* snakker

Målgruppe: Alle – fra hele skolen til internatavdeling | Tid: 2 t pr uke i 3-4 uker

Dette opplegget vekker elevenes vilje til forståelse og respekt for andre, mot til å stå for egne meninger, empati for andres meninger og evnen til å snakke sammen.

(*erstatt "folkehøgskolen" med skolens navn)

Utstysbehov

Videoskjerm til et kort innslag, samtalskjema

Forberedelser før gjennomføring

Finne fram klipp fra australsk film om mennesker fra forskjellige ytterkanter møtes - bruken av "Fast friend finder", klargjøre samtaleark som skal benyttes i dialogsamtaler to og to.

Gjennomføring

Med bakgrunn i Morgenbladet og NRK sitt prosjekt "Hele Norge snakker", som tar utgangspunkt i et tilsvarende dansk prosjekt: Mennesker med polare meninger registrerte seg hos Morgenbladet/NRK, og ble satt opp til dialogsamtaler med mennesker med motsatte holdninger til en rekke ting.

I folkehøgskolen kan dette la seg gjennomføre i ulike settinger.

1. dobbeltime

1. Øvelser å ta stilling (1t): Man snakker om det å ta stilling til ting, og gjennomfører en for- og mot-økt der gruppen må ta stilling til en rekke ulike dilemmaer, stiller seg opp etter hvor man står, og blir utfordret på hvorfor man velger å stille seg der man står (Et ganske vanlig pedagogisk opplegg rundt omkring)
2. Refleksjoner rundt ulikheter (1t): Undervisningstime rundt samfunnsdebatten, om woke, kansellering, respekt, toleranse, polarisering og demokrati.

2. dobbeltime

3. Oppsummering av første dobbeltime. Elevene blir satt opp to og to for å diskutere ulike tema, fra første time eller nye tema, og blir bedt om å bruke snakke seg gjennom disse.
4. Kurs i kommunikasjon: Gjennomgang av strategier for god kommunikasjon (ti punkt for en god kommunikasjon, et eget opplegg jeg har utviklet, eller et opplegg man kan finne på nettet om hvordan kommunisere.

Gjennomføring forts.

3. dobbelttime

5. Fast friend finder: Fokus på en metode som benyttes til konfliktløsning, med klipp fra en australsk dokumentar hvor metoden benyttes. Fokus er på rasisme, og tematiserer hvordan FFF brukes til brobygging mellom mennesker i motsetninger til hverandre. Tre ark med 12 spørsmål hver, hvor spørsmålene går dypere og mer direkte for hvert ark. Selve samtalen tar 45 minutter, og ideen er at man etter samtalen ikke kan tenke "stygt" om andre. Å åpne dører til hverandres liv.
6. Oppsummering av samtalen og prosess på hvordan hele opplegget kan anvendes.

4. dobbelttime (evt. avhengig av hva det er behov for)

7. Hvordan vil vi ha det? Hva slags kultur for fellesskap, tilstedeværelse og samtale ønsker vi på vår skole? Hvordan sørger vi for at mennesker som står så langt fra hverandre kan fungere godt sammen?
8. I forlengelsen av samtalen: Hvilke ti kjøreregler ønsker vi for vårt fellesskap, og hvordan kan vi sørge for at vi klarer å følge opp dette?

Erfaringer og tips

Har opplevd at dette fungerer godt på to forskjellige skoler. Viktig gå bruke god tid, og ha praktiske øvinger. Viktig at man klarer å gjøre tematikken konkret og relevant i den setting man har det. Hvorfor er det viktig at vi snakker sammen på vår skole?

Ta kontakt med geir@ertzgaard.net hvis du ønsker flere detaljer, evt. samtaleark og link til film.

Etterord

Et godt debattklima krever trening

Nyere forskning har vist at dagens unge ofte vegrer seg for å ytre seg i frykt for å si feil ting, og at de unges engasjement er i ferd med å stagnere. Skyldes dette redsel for kansellering, liten framtidstro eller rett og slett mangel på trening i å ytre seg? Hvorfor er vi så avhengige av ytringsfrihet og av meningsmotsetninger i den offentlige debatten?

Demokratiet og ytringsfriheten er avhengig av at ulike stemmer og meninger møtes. Demokratisk danning innebærer å ha respekt for ulike ståsteder og ulike mennesker, og det å forstå at uenighet også er et gode. En opplyst debatt bør ikke være ensformig. Det å tørre å ytre seg, og det å tørre å *prioritere* å ytre seg, avhenger også av et politisk engasjement og en optimisme eller tro på at man kan utgjøre en forskjell. For mange unge er ikke politisk engasjement nødvendigvis synonymt med gjennomføringskraft.

Mange unge kjenner på en slags maktesløshet. De har lenge vært det vi assosierer som «klimagenerasjonen», eller «Thunberg-generasjonen». De har gått i tog, demonstrert, streiket og ytret seg. Samtidig har de opplevd at engasjementet deres ikke har ført noen vei. De har generell liten tro på at ting vil bedre seg – hverken i forhold til krig, terror, priser og ikke minst klima og miljø. Kombinasjonen av et synkende engasjement, og frykten for å ytre seg, kan ha uheldige konsekvenser. Det hjelper heller ikke at flere og flere opplever hatefulle ytringer på nett, der eksklusjon og utestenging får ny grobunn. Det er viktig at folkehøgskolene gjør det vi kan for å legge til rette for at våre elever både forstår hva det vil si å være deltaker i det demokratiske samfunnet og hvorfor det å ytre seg er så viktig.

På folkehøgskoler er det lav terskel for å delta og bli tryggere på å ytre sin mening. Dermed er folkehøgskolene en god treningsarena for demokratisk danning, og er potensielt det stedet eleven finner sin stemme. Her kan unge også lære å *tørre* å ytre seg. Oppleggene i dette heftet er eksempler på hvordan folkehøgskolene kan legge til rette for dette. Et godt sted å starte er ved å invitere lokalpolitikere til din skole for debatt eller samtale.

Flere av oppleggene er utarbeidet etter innspill fra Rafto-stiftelsen.

Lykke til!

Med vennlig hilsen,

Espen B. Kristoffersen

Marie Wiland

Katinka Grane

Einar Opsvik

folkehøgskolerådet

